

Relacje eksportowo-importowe jako rezultat zróżnicowanego poziomu gospodarczego krajów – partnerów handlowych Polski

Powszechnie stosowanymi miernikami pozycji konkurencyjnej dotyczącymi obrotów w ujęciu ogółem i w przekroju grup towarowych, a nawet poszczególnych towarów są wskaźniki (relacje) eksportowo-importowe. Oblicza się je według następującej formuły:

$$C_i = \frac{Ex_i^n}{Im_i^n} : \frac{Ex_i^o}{Im_i^o} \cdot 100$$

gdzie:

Ex – eksport

Im – import

i – określony kraj, grupa towarowa lub towar

n – okres analizowany

o – okres bazowy (w naszych badaniach rok 1993).

Wskaźniki C_i w ujęciu globalnym dla poszczególnych krajów dotyczą kształtowania się salda obrotów handlu zagranicznego. W związku z tym należy je analizować w dłuższym okresie, co niewątpliwie umożliwia uchwycenie tendencji i sformułowanie właściwych wniosków. Natomiast wskaźniki C_i w ujęciu asortymentowym, tj. odnoszące się do grup towarowych lub poszczególnych towarów mogą – w zależności od wartości, jakie przyjmują – stanowić o przewadze względnej (porównawczej) nad partnerami.

Jeśli wskaźniki C_i przyjmują wartości większe od 100 ($C_i > 100$), to oznacza, że wartość eksportu danej grupy towarowej (towaru) przewyższa import. Stąd też w przypadku utrzymywania się takiej tendencji w dłuższym okresie można sądzić, że dany kraj specjalizuje się w produkcji określonego sektora lub towaru. Jednak użyteczność tych wskaźników jest ograniczona, bowiem dotyczą one eksportu i importu analizowanego kraju, i w związku z tym są one jedynie miarą „wewnętrznej” przewagi komparatywnej lub też porównywalnej korzyści. Chociaż, co warto podkreślić, kształtowanie się tych wskaźników

w znacznym stopniu jest zdeterminowane nie tylko przez czynniki zależne, ale także przez niezależne od analizowanego kraju, w tym zwłaszcza przez czynniki o charakterze koniunkturalnym. Ponadto ich walory praktycznie są krytykowane ze względu na niską wartość informacyjną dotyczącą konkurencyjności pozacenowej towarów lub ich grup asortymentowych będących przedmiotem obrotów handlu zagranicznego¹. Mając to na uwadze należy zachować ostrożność interpretacyjną. Mogą one stanowić symptomy kształtowania pozycji konkurencyjnej danego kraju, którą winno się jednak weryfikować przy pomocy innych miar, o czym będzie mowa w dalszej części tego rozdziału.

Tabela 1

Kształtowanie się wskaźników C_i w ujęciu globalnym dla Polski z głównymi partnerami w okresie 1993–2002 w %

Wyszczególnienie	w %									
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Polska ogółem	100,00	106,44	104,96	87,64	81,06	79,89	79,50	86,13	95,60	99,09
UE	100,00	105,51	106,15	84,93	76,27	77,38	80,74	92,12	100,87	103,28
Rosja	100,00	126,86	128,24	128,90	158,25	132,80	52,35	36,81	47,22	59,74
Niemcy	100,00	106,72	116,64	94,40	85,66	84,74	87,92	97,04	105,98	101,65
Ukraina	100,00	146,62	273,65	249,52	311,16	308,61	222,53	179,91	239,11	257,32

Źródło: Dane GUS, obliczenia własne.

Wskaźniki C_i warto, mimo to, stosować traktując je jako wstępną analizę pozycji konkurencyjnej danego kraju w stosunku do wybranych krajów – partnerów handlowych. I tak, pozycja Polski w latach 1993–2000 uległa pogorszeniu wykazując tendencję spadkową w stosunku do roku bazowego, tj. do 1993, aż do roku 1999. Relacje eksportowo-importowe w okresie dla Polski układały się niekorzystnie ze względu na szybsze tempo wzrostu importu niż eksportu. Dopiero w latach 2000–2002 sytuacja ta nieco się poprawiła (tabela 1). Niewątpliwie tendencja ta była spowodowana niekorzystnymi relacjami eksportowo-importowymi szczególnie z głównymi partnerami handlowymi, tj. krajami Unii Europejskiej, w tym z Niemcami oraz z Rosją. Z krajami UE wskaźniki C_i w ujęciu globalnym charakteryzowały się tendencją spadkową do 1997 r., a w kolejnych latach znacznie się poprawiły, szczególnie od 2000 roku. Podobną tendencję wykazały te wskaźniki z Niemcami, przy czym przełomowy był rok 1998, od którego zaznaczyła się wyraźna tendencja pozytywna. Niepokój

¹ Por. R.A. Johns, *International Trade Theories and the Evolving International Economy*, London 1985, s. 236.

natomiast wzbudzały te relacje z Rosją, zwłaszcza 1999 r. i 2000 r., gdyż stopień pokrycia importu przez eksport diametralnie obniżył się, co było rezultatem skokowego wzrostu importu z Rosji oraz spadku eksportu do Rosji. Tylko z Ukrainą wskaźniki C_i w całym analizowanym okresie osiągały wartości większe od 100. W 1997 r. były one ponad 3-krotnie wyższe w stosunku do roku 1993, ale już w kolejnych latach wykazują tendencję malejącą.

W celu bardziej szczegółowego przeanalizowania kształtowania się zmian udziałów Polski na rynkach wybranych partnerów handlowych, określenia kierunków strukturalnych i ich oceny niezbędna jest dezagregacja bazy danych statystycznych. Już bowiem ujęcie według sekcji umożliwia ocenę zmian – z punktu widzenia gospodarki – czy są one korzystne lub niekorzystne.

Analiza wskaźników C_i obrazujących relacje eksportowo-importowe dla Polski, krajów UE i Niemiec (tabela 2) prowadzi do sformułowania następujących wniosków uogólniających:

– po pierwsze, w wymianie między Polską a krajami UE, w tym zwłaszcza Niemcami, występuje asymetria ilościowa między eksportem i importem, która od 1998 r. znacznie się zmniejsza. Widoczna jest ona w takich sekcjach jak:

- 1) tłuszcze i oleje;
- 2) produkty mineralne;
- 3) drewno i wyroby z drewna;
- 4) wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło;
- 5) perły, kamienie szlachetne, metale szlachetne i wyroby;
- 6) metale nieszlachetne i wyroby;
- 7) produkty przemysłu chemicznego;
- 8) sprzęt transportowy;
- 9) obuwie, nakrycia głowy.

Biorąc pod uwagę jednocześnie udział tych wyrobów w globalnych obrotach wymiany Polski z tymi krajami decydowały one o ujemnym saldzie bilansu handlowego Polski;

– po drugie, w badanym okresie zaznaczyły się korzystne zmiany strukturalne, o czym świadczą rosnące, falujące wskaźniki C_i w sekcjach:

- 1) przyrządy i aparaty optyczne, fotograficzne, pomiarowo-kontrolne;
- 2) maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny;
- 3) ścier drzewny, papier, tektura i wyroby;
- 4) różne wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budynków, zabawki;
- 5) zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego;
- 6) produkty pochodzenia roślinnego;
- 7) tworzywa sztuczne i wyroby;
- 8) przetwory spożywcze.

Tabela 2

Kształtowanie się zmian udziałów Polski na rynkach krajów UE i Niemiec w wybranych latach okresu 1993–2002 – wg sekcji CN w %

Seksja	Opis sekcji	Kraj																	
		Polska						Kraje UE						Niemcy					
		1993	1995	1998	2000	2001	2002	1993	1995	1998	2000	2002	1993	1995	1998	2000	2002	1993	2002
		C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i
I	2	3a	3b	3c	3d	3e	3f	4a	4b	4c	4d	4e	5a	5b	5c	5d	5e		
	ogółem	100,00	104,96	79,89	86,13	95,60	99,09	100,00	106,15	77,38	92,12	103,28	100,00	116,64	84,74	97,04	101,65		
00		100,00	52,60	195,91	367,96	519,34	810,26	100,00	126,14	536,82	144,93	3 072,66	100,00	179,30	0,00	0,00	2 802,76		
I	Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	100,00	127,70	102,96	104,28	128,42	125,13	100,00	113,59	91,99	118,65	134,25	100,00	157,95	112,57	131,81	246,28		
II	Produkty pochodzenia roślinnego	100,00	120,49	107,77	104,90	111,28	138,47	100,00	203,12	129,79	102,41	107,32	100,00	294,71	336,13	280,00	423,74		
III	Tłuszcze i oleje	100,00	164,78	155,90	172,86	122,77	81,97	100,00	87,19	42,12	70,06	13,26	100,00	65,50	28,91	23,96	2,70		
IV	Przetwory spożywcze	100,00	109,42	118,98	126,79	123,87	119,97	100,00	84,14	74,90	104,13	118,42	100,00	95,94	67,41	101,24	138,84		
V	Produkty mineralne	100,00	112,88	77,94	47,85	62,01	63,25	100,00	117,76	86,77	97,39	145,11	100,00	92,93	43,55	27,54	39,73		
VI	Produkty przemysłu chemicznego	100,00	117,58	84,03	83,13	80,20	82,53	100,00	128,14	77,29	78,16	74,27	100,00	138,94	80,85	87,34	95,40		
VII	Tworzywa sztuczne i wyroby	100,00	112,37	104,32	127,28	149,15	160,55	100,00	106,85	88,01	112,55	134,31	100,00	119,63	83,59	105,42	118,77		
VIII	Skóry i wyroby	100,00	74,62	68,28	60,06	61,14	58,29	100,00	83,17	65,12	57,40	60,10	100,00	119,75	122,09	144,01	212,16		
IX	Drewno i wyroby z drewna	100,00	63,08	33,38	34,17	31,12	32,53	100,00	78,52	34,87	35,20	30,37	100,00	81,35	35,77	38,39	26,57		
X	Ścier drzewny, papier, tektura i wyroby	100,00	161,59	168,28	223,96	267,24	290,00	100,00	148,24	131,56	193,06	257,68	100,00	157,30	146,80	206,93	307,73		

I	2	3a	3b	3c	3d	3e	3f	4a	4b	4c	4d	4e	5a	5b	5c	5d	5e
XI	Materiały włókiennicze i wyroby	100,00	96,19	83,27	82,35	79,57	74,45	100,00	100,90	92,69	89,12	86,61	100,00	111,92	144,86	143,32	140,48
XII	Obuwie, nakrycia głowy	100,00	92,66	58,45	70,71	65,73	54,97	100,00	86,69	40,53	43,98	37,25	100,00	138,78	158,97	132,88	192,61
XIII	Wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło	100,00	84,27	70,10	83,22	100,36	108,47	100,00	91,01	67,66	82,30	102,47	100,00	94,79	60,26	61,67	62,48
XIV	Perły, kamienie szlachetne, metale szlachetne i wyroby	100,00	95,80	60,44	39,34	30,32	31,87	100,00	229,99	112,30	80,67	65,06	100,00	85,72	64,74	97,38	56,28
XV	Metale nieszlachetne i wyroby	100,00	77,30	42,91	43,82	43,51	43,04	100,00	92,32	49,62	53,05	48,71	100,00	98,14	47,63	52,57	47,80
XVI	Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny	100,00	116,04	104,73	150,95	174,82	199,60	100,00	128,16	132,90	226,55	307,38	100,00	131,07	98,62	198,87	243,89
XVII	Sprzęt transportowy	100,00	98,34	53,35	62,56	77,90	67,25	100,00	108,71	66,20	75,97	81,58	100,00	164,30	102,66	102,45	95,17
XVIII	Przyrządy i aparaty optyczne, fotograficzne, pomiarowo-kontrolne	100,00	136,96	127,85	151,91	169,97	224,05	100,00	147,61	167,18	232,24	278,20	100,00	145,80	165,16	207,97	241,81
XIX	Broń i amunicja	100,00	125,83	26,44	43,89	29,81	17,19	100,00	67,54	66,49	26,66	18,27	100,00	166,19	34,05	19,33	2,96
XX	Różne wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budynków, zabawki	100,00	146,81	113,96	130,85	144,77	161,21	100,00	139,40	104,51	134,86	165,06	100,00	150,76	135,78	133,18	148,65
XXI	Dziela sztuki, przedmioty kolekcjonerskie, antyki	100,00	296,75	230,87	79,74	109,84	88,49	100,00	183,10	151,06	48,67	53,73	100,00	189,47	285,01	100,83	97,21

Źródło: Dane GUS, obliczenia własne.

Tabela 3

Rosnące wartości wskaźnika C_i dla Polski w całym analizowanym okresie 1993–2002 – wg 4-cyfrowych CN w %

Lp.	PCN-4	Opis CN-4	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
			C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i
1.	0000	Ogółem	100,00	106,44	104,96	87,64	81,06	79,89	79,50	86,13	95,60	99,09
			100,00	37,22	52,60	118,07	180,02	195,91	241,06	367,96	515,18	810,73
2.	3401	Mydło; papier, watolina, filc i włókna, impregnowane, powlekane lub pokryte mydłem	100,00	144,30	225,28	374,48	486,58	549,14	733,87	853,51	895,69	837,46
3.	3920	Inne płyty, arkusze, błony, folie z tworzyw sztucznych niekomórkowych	100,00	111,64	113,18	130,48	181,90	187,09	218,01	290,66	430,88	484,40
4.	3923	Artykuły do transportu i pakowania towarów, z tworzyw sztucznych	100,00	104,70	227,68	275,27	322,80	351,21	371,96	452,24	563,40	611,10
5.	4009	Przewody, rury i węże z kauczuku wulkanizowanego	100,00	117,07	143,45	268,37	293,77	355,75	477,76	519,98	669,51	636,16
6.	4110	Skrawki i inne odpady skóry wyprawionej lub skóry wtórnej	100,00	117,70	358,71	2 737,63	4 284,68	8 031,25	9 362,41	14 978,13	13 824,76	0,00
7.	4901	Drukowane książki, broszury, ulotki i podobne materiały drukowane	100,00	101,96	124,22	165,25	200,51	219,43	255,77	268,44	310,63	557,02
8.	4902	Gazety, dzienniki i czasopisma, zawierające materiały reklamowe	100,00	161,20	222,76	422,16	745,50	746,15	1 628,47	3 464,29	5 425,03	6 321,41
9.	5901	Tkaniny powlekane gumą lub substancją skrobiową; płótna zagruntowane do celów malarskich	100,00	661,25	992,59	1 568,50	2 291,11	2 658,39	3 745,88	3 790,27	6 129,82	7 576,68

Źródło: Dane GUS, obliczenia własne.

Tabela 4a

Rosnące wartości wskaźnika C_i dla Polski i krajów UE w całym analizowanym okresie 1993–2002 – wg 4-cyfrowych CN w %
(tabelę podzielono na dwie części, część I tabeli obejmuje lata 1993–1997)

Lp.	PCN-4	Opis CN-4	1993	1994	1995	1996	1997
			C_i	C_i	C_i	C_i	C_i
		Ogółem	100,00	105,51	106,15	84,93	76,27
1.	0000		100,00	24,92	126,14	490,79	848,29
2.	0304	Filety rybne i inne mięso rybne	100,00	198,99	429,66	465,05	801,53
3.	1520	Gliceryna; wody glicerynowe i ługi glicerynowe	100,00	4 937 379,82	7 064 381,07	15 394 265,02	230 734 122,50
4.	1806	Czekolada i inne przetwory spożywcze zawierające kakao	100,00	163,10	594,14	1 159,82	1 640,34
5.	2309	Produkty używane do karmienia zwierząt	100,00	107,91	112,73	210,06	264,48
6.	2923	Czwartorzędowe sole amonowe i wodorotlenki	100,00	1 694,75	1 815,25	5 425,65	5 467,75
7.	4009	Przewody, tury i węże z kauczuku wulkanizowanego	100,00	112,14	136,04	232,59	289,79
8.	4902	Gazety, dzienniki i czasopisma, zawierające materiały reklamowe	100,00	140,36	166,99	293,00	306,14
9.	6910	Ceramiczne zlewy, umywalki, wanny, bidety i podobne wyroby sanitarne	100,00	172,21	575,24	1200,65	1355,96
10.	8504	Transformatory elektryczne, przekształtniki oraz wzбудniki	100,00	137,31	172,46	214,53	243,14
11.	8712	Rowerzy dwukółowe i inne rowery, bezsilnikowe	100,00	103,48	119,72	137,64	315,60
12.	9009	Fotokoparki optyczne, koparki stykowe lub termokoparki	100,00	211,74	593,18	832,96	841,19
13.	9606	Guziki, zatrzaski, formy do guzików	100,00	193,80	217,94	247,34	436,78
14.	9607	Zamki błyskawiczne i ich części	100,00	155,99	187,48	258,91	320,02

Źródło: Dane GUS, obliczenia własne.

Tabela 4a

Rosnące wartości wskaźnika C_i dla Polski i krajów UE w całym analizowanym okresie 1993–2002 – wg 4-cyfrowych CN w %
(tabelę podzielono na dwie części, część II tabeli obejmuje lata 1998–2002)

Lp.	PCN-4	Opis CN-4	1998	1999	2000	2001	2002
			C_i	C_i	C_i	C_i	C_i
1.	0000	Ogółem	77,38	80,74	92,12	100,87	103,28
2.	0304	Filety rybne i inne mięso rybne	536,82	9 175,70	144,93	1 954,40	3 072,66
3.	1520	Gliceryna; wody glicerynowe i lugi glicerynowe	1 003,41	2 056,40	2 348,02	1 806,99	2 040,93
4.	1806	Czekolada i inne przetwory spożywcze zawierające kakao	307 379 829,32	383 512 649,61	570 491 041,79	211 355 204,26	416 166 069,15
5.	2309	Produkty używane do karmienia zwierząt	3 013,04	3 139,40	5 608,38	4 331,04	3 860,33
6.	2923	Czwartorzędowe sole amonowe i wodorotlenki	444,85	838,01	1114,06	3222,62	3636,61
7.	4009	Przewody, rury i węże z kauczuku wulkanizowanego	8 828,62	20 713,04	22 246,61	12 651,82	9 765,87
8.	4902	Gazety, dzienniki i czasopisma, zawierające materiały reklamowe	367,64	548,87	628,87	745,38	719,57
9.	6910	Ceramiczne zlewy, umywalki, wanny, bidety i podobne wyroby sanitarne	679,46	2 859,78	7 117,74	12 154,92	13 388,20
10.	8504	Transformatory elektryczne, przekształtniki oraz wzбудniki	2 185,98	2 574,54	4 771,42	5 590,51	5 869,22
11.	8712	Rower dwukołowe i inne rowery, bezsilnikowe	252,53	271,30	366,53	455,56	500,10
12.	9009	Fotokoparki optyczne, koparki stykowe lub termokoparki	468,10	787,96	1 150,84	819,98	1 630,30
13.	9606	Guziki, zatrzaski, formy do guzików	1 019,40	1 287,79	1 689,48	1 491,86	1 043,34
14.	9607	Zamki błyskawiczne i ich części	528,86	910,03	1 316,55	1 609,25	1 747,97
			566,97	865,04	1036,13	818,56	1 157,64

Źródło: Dane GUS, obliczenia własne.

Tabela 4b
Rosnące wartości wskaźnika C_i dla Polski i Niemiec w całym analizowanym okresie 1993–2002 – wg 4-cyfrowych CN w %

Lp.	PCN-4	Opis CN-4	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
			C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i
1.	0000	Ogółem	100,00	106,72	116,64	94,40	85,66	84,74	87,92	97,04	105,98	101,65
			100,00	27,14	179,30	603,19	1 522,73	0,00	0,00	0,00	1 910,47	2 802,76
2.	5514	Tkaniny z syntetycznych włókien ciętych, zawierające poniżej 85% masy takich włókien, masa powyżej 170 g/m ²	100,00	143,04	182,38	324,93	548,72	1 038,64	1 402,46	1 593,52	921,28	603,73
3.	9606	Guziki, zatrzaski, formy do guzików	100,00	236,76	277,20	322,99	597,93	808,30	1 511,17	2 234,36	2 772,35	3 288,72

Źródło: Dane GUS, obliczenia własne.

Możemy zatem skonstatować, iż mimo pozytywnych zmian, wskaźniki C_i jednoznacznie informują o tym, że w eksporcie Polski nadal dominują wyroby o niskim stopniu przetworzenia, pracochłonne i kapitałochłonne.

Wnioski te znajdują swe potwierdzenie w materiale statystycznym zawartym w tabelach 3, 4a i 4b.

Wnikliwa analiza danych zawartych w tabelach prowadzi do stwierdzenia, że w polskim eksporcie na rynki krajów UE, w tym do Niemiec, przeważają sektory o niskim stopniu zróżnicowania produktów. A dobra słabo zróżnicowane to przede wszystkim dobra typu Ricardo (zasobochłonne) lub typu Heckschera-Ohlina (określone przez intensywność nakładów czynników produkcji). Tego rodzaju specjalizacja handlowa Polski powoduje dużą wrażliwość na konkurencję na rynkach zagranicznych i określa jej formę i stopień intensywności w zależności od koniunktury w gospodarce światowej, w tym także w gospodarkach tworzących ugrupowanie integracyjne.

Według O. Boylanda i J. O. Martinsa², niski stopień zróżnicowania dóbr sprzedawanych na rynkach rozproszonych lub silnie skoncentrowanych w warunkach koncentracji cenowej lub konkurowania ilością tworzą inny typ wartości niż wysoka intensywność produkcji dóbr zróżnicowanych połączona z konkurencją jakościową czy konkurowaniem przez różnorodność. Badając zależność między stopniem zróżnicowania dóbr i strukturą rynku zaprezentowali ją w formie układu współzależności, którego zmodyfikowaną wersją jest rysunek 1.

W teorii ekonomii, zwłaszcza w ramach teorii trzech sektorów gospodarczych, teorii stadiów rozwoju, teorii fal innowacyjnych i postępu technologicznego, a także teorii przesunięć strukturalnych powstały różne klasyfikacje sektorów i gałęzi pozwalające na relatywnie szeroką interpretację zjawiska wrażliwości. Wyróżnia się sektory wiodące i sektory upadające, sektory wzrostowe znajdujące się we wczesnych fazach cyklu życia produktu oraz sektory schyłkowe (tradycyjne) wytwarzające produkty standardowe należące do końcowych faz cyklu życia, produkty sektorów, na które popyt na rynku międzynarodowym rośnie szybko oraz te, na które rośnie wolno lub wykazuje tendencję spadkową, sektory o wysokim, średnim i niskim poziomie płac jednostkowych, sektory o wysokiej i niskiej intensywności kapitału ludzkiego, sektory strategiczne oraz sektory odznaczające się wysoką, umiarkowaną lub niską stopą wzrostu³.

² O. Boyland, J. O. Martins, *Market structure and trade integration of Eastern European countries in the UE*, referat na konferencję „Monitoring Economic Performance on the Road to EU Accession”, College of Europe, Natolin, 3 April 1998.

³ Zob. OECD TEP, *The Technology/Economy programme. The Key Relationships*, Paris 1992.

Rozmiar firmy: Struktura rynku:	Mała fragmentaryczna (konkurencja atomistyczna lub monopolistyczna)	Duża segmentowa (silna konkurencja, oligopol)
MAŁE ZRÓŻNICOWANIE PRODUKTU	OKNO 1 Konkurencja cenowa, małe korzyści skali Tekstylnia, odzież, wyroby skórzane Wyroby z drewna, meble Produkty mineralne niemetaliczne	OKNO 2 Konkurencja ilością, duże korzyści skali Przemysł papierniczy i wydawniczy Przemysł petrochemiczny Przemysł gumowy i plastyczny Przemysł stalowy Metale nieżelazne Przemysł stoczniowy
DUŻE ZRÓŻNICOWANIE PRODUKTU	OKNO 3 Konkurencja cenowa i poprzez różnorodność Produkty metalowe Maszyny nonelektryczne Sprzęt biurowy i komputery Maszyny elektryczne Sprzęt radiowy i TV Sprzęt komunikacyjny Dobra profesjonalne	OKNO 4 Konkurencja jakościowa Przemysł spożywczy Produkcja napojów i papierosów Przemysł chemiczny Produkcja leków Przemysł samochodowy Przemysł lotniczy Pozostały sprzęt transportowy

Rysunek 1. Układ współzależności między stopniem zróżnicowania dóbr i strukturą rynku

Źródło: O. Boyland, J. O. Martins, *Market...*, wyd. cyt.

W dokumentach i programach działania krajów Wspólnoty Europejskiej, a przede wszystkim we wspólnej polityce handlowej, przemysłowej, regionalnej oraz przemian strukturalnych został w sposób jednoznaczny podkreślony problem sektorów wrażliwych⁴.

Za wrażliwe uznaje się:

- 1) sektory przemysłowe, których podatność na konkurencję wynika ze specyfikacji produktu, co dotyczy przemysłu: tekstylnego i odzieżowego, włókien sztucznych, stalowego, górnictwa węgla i stoczniowego;
- 2) przemysł samochodowy, który jest uważany za sektor wysokich lub średnich technologii mający charakter strategiczny. W dokumentach Wspólnoty stwierdza się, bowiem, że „ze względu na znaczącą wagę w dziedzinie zatrudnienia, handlu i rozwoju technologicznego, przemysł samochodowy jest generalnie uważany za gałąź strategiczną przez większość krajów członkowskich”⁵.

⁴ M.in. *The Global Challenge of International Trade: A Market Access Strategy for the European Union*, COM/96/53 final.

⁵ *Community Framework for State Aid to the Motor Vehicle Industry*, Official Journal C nr 279, 15.09.1997.

Ta gałąź przemysłu w UE jest szczególnie traktowana nie ze względu na specyfikę produktu, lecz ze względu na specyfikę geograficzną (narodową i wspólnotową).

Sektory zaliczone w krajach UE do wrażliwych sektorów przemysłowych wytwarzają około 25 % całej produkcji przemysłowej w tym przemysł samochodowy – 10,1%, przemysł tekstylny – 3,2% i odzieżowy prawie 2%⁶. W niektórych krajach udział tych sektorów w produkcji globalnej i zatrudnieniu jest znacznie wyższy, a zatem ich kondycja ekonomiczna ma decydujący wpływ na stan całej gospodarki. Na przykład w Portugalii w przemyśle tekstylnym i odzieżowym jest zatrudnionych około 31% ogółu zatrudnionych w przemyśle, oraz udział dochodów z eksportu produktów tych sektorów w ogólnych wpływach z eksportu wynosi 30%. Ponadto w tych gałęziach charakteryzujących się relatywnie małymi korzyściami skali ma miejsce wzrost stopnia koncentracji przestrzennej zatrudnienia na obszarze krajów peryferyjnych pomimo dosyć wyraźnej dyspersji produkcji w ramach całej Unii Europejskiej⁷. Oznacza to powolną realokację zasobów z obszarów centralnych do regionów peryferyjnych, prowadzącą do ograniczenia zatrudnienia i wzrostu bezrobocia.

Analiza strukturalna tych sektorów umożliwia ponadto uchwycenie kolejnych cech wrażliwości, a mianowicie: wysokiego stopnia penetracji importowej i intensywności specjalizacji przemysłowej. Stopa penetracji importowej obliczana jako relacja importu zewnętrznego krajów UE do konsumpcji ogółem, w procentach waha się od 20–34%, przy czym najwyższą charakteryzują się wyroby przemysłu odzieżowego i obuwniczego, a najniższą – samochody i części (ok. 9%)⁸. Natomiast wskaźniki specjalizacji produkcji w relacji do krajów OECD, obliczone jako udział danego sektora w produkcji całego przemysłu przetwórczego danego kraju w porównaniu z udziałem tego sektora w całym przemyśle OECD, w większości krajów UE kształtowały się na poziomie znacznie wyższym niż 100. W wielu krajach Wspólnoty wskaźnik ten był także wyższy niż w Stanach Zjednoczonych i Japonii⁹. Oznacza to, że kraje UE charakteryzują się relatywnie intensywną specjalizacją międzynarodową w zakresie sektorów wrażliwych. Skutkiem tego są implikacje w zakresie międzynarodowej konkurencyjności o charakterze cenowym lub jakościowym. Na przykład w przemyśle tekstylnym i odzieżowym kraje Unii Europejskiej mają przewagę komparatywną w branżach o wysokiej wartości dodanej oraz brak

⁶ European Commission/Eurostat. *Panorama of UE Industry*, 2001.

⁷ M. Bruehlhart, *Trading places: industrial specialization in the European Union*, „Journal of Common Market Studies” 1998, vol. 36, nr 3; *The Competitiveness of European Industry*, Report 1999, Luxemburg, s. 21–26.

⁸ *European Commission, European Competitiveness Report*, Luxemburg 2000, s. 56–63.

⁹ Report 1999, s. 45–47.

tych przewag w branżach o niskiej wartości dodanej i w związku z tym są one wypierane z rynków przez kraje rozwijające się. Natomiast w zakresie metali żelaznych i stali kraje Wspólnoty wykazują wyraźną przewagę komparatywną, ale ciągle boryka się ona z problemem nadmiernego wzrostu importu z krajów trzecich. Z kolei w produkcji samochodów i ich części wskaźniki specjalizacji eksportowej i relacja eksportu do importu kształtują się na średnim poziomie, co stwarza pewne zagrożenie ze strony dynamicznych krajów azjatyckich szczególnie Japonii i Korei Południowej¹⁰. Na przykład relacja eksportu do importu w sektorze samochodowym w Wielkiej Brytanii wynosiła 76,4%, w Niemczech 112,9%, a w Szwecji 190,6%. Sektor ten jest zbyt mało konkurencyjny szczególnie z punktu widzenia kosztów pracy. Koszty pracy liczone bowiem jako procent jednostkowej wartości dodanej brutto wahają się w krajach UE w granicach od 54% we Francji do 74% w Niemczech, podczas gdy w Stanach Zjednoczonych oscylują one wokół 44%, a w Japonii 50%¹¹. Warto dodać, że charakterystyczna dla krajów UE sztywność płac wyklucza, jak się wydaje, możliwość obniżki kosztów pracy przez redukcję płac i osiągnięcie dzięki temu poprawy pozycji konkurencyjnej tych krajów w stosunku do zagranicy, zwłaszcza do USA i Japonii.

W związku z tym jednym z istotnych priorytetów wspólnej polityki handlowej krajów Wspólnoty jest ochrona producentów przed nadmierną konkurencją ze strony dostawców z krajów trzecich, w tym krajów Europy Środkowowschodniej. W układach stowarzyszeniowych zawartych z tymi krajami (również z Polską) sformułowane są szczególne przepisy dotyczące niektórych produktów wrażliwych. W układzie zawartym z Polską taką rolę odgrywa protokół w zakresie produktów stalowych, tekstylnych i odzieżowych oraz przepisy dotyczące sfery handlu produktami rolnymi. Niewątpliwie wpłynęło to na kształtowanie się wskaźników C_i . Szereg z nich – w analizowanym przedziale czasowym – wykazywało tendencję spadkową (zob. tabele 5, 6a i 6b). Dotyczy to szczególnie artykułów odzieżowych, dodatków do ubiorów ze skóry i materiałów skóropodobnych (PCN-4 4203) oraz damskich lub dziewczęcych płaszczy (PCN-4 6202), a także sztab i prętów ze stali nierdzewnej, kątowników, kształtowników i profili ze stali nierdzewnej oraz sztab, prętów i kształtowników z miedzi (PCN-4 7222 i 7407). W obrotach z krajami UE wyraźną tendencję spadkową wykazały wskaźniki C_i dwóch grup towarowych, a mianowicie PCN-4 0101 – żywe konie, osły, muły i osłomuły i PCN-4 1516 – tłuszcze i oleje zwierzęce lub roślinne i ich frakcje (zob. tabela 6a). Natomiast w wymianie z Niemcami największą tendencją spadkową odznaczają się relacje dotyczące miedzi i jej wyrobów (zob. tabela 6b).

¹⁰ Tamże, s. 8–18, cz. I; Eurostat, *Monthly Panorama of European Industry, special edition, Competitiveness*, Luxemburg 1997.

¹¹ Zob. J. Borowski, *Znaczenie polityki kształtowania płac dla konkurencyjności krajów Europejskiej Unii Walutowej*, „Ekonomista” 1999, nr 6, s. 760–768.

Tabela 5

Obniżające się wartości wskaźnika C_i dla Polski w całym analizowanym okresie 1993–2002 – wg 4-cyfrowych CN w %

Lp.	PCN-4	OPIS CN-4	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
			C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
		Ogółem	100,00	106,44	104,96	87,64	81,06	79,89	79,50	86,13	95,60	99,09
1.	0000		100,00	37,22	52,60	118,07	180,02	195,91	241,06	367,96	515,18	810,73
2.	0811	Owoce i orzechy mrożone	100,00	58,61	52,52	31,07	26,12	15,78	14,90	10,63	10,01	8,90
3.	2505	Naturalne piaski wszystkich rodzajów	100,00	43,71	34,98	24,31	14,75	12,58	10,08	9,75	10,48	9,72
4.	2516	Granit, porfiry, bazalt, piaskowce	100,00	96,75	96,18	77,91	57,07	38,06	36,95	28,58	30,35	27,90
5.	2517	Otoczaki, żwir, kamień pokruszony; makadam z żuźla	100,00	57,10	29,01	14,67	6,27	2,15	1,50	1,39	0,54	0,48
6.	2522	Wapno palone, wapno gaszone i wapno hydrauliczne	100,00	47,72	10,66	3,50	1,70	1,15	1,04	0,73	1,00	2,62
7.	3004	Leki złożone z produktów mieszanych, przygotowane do sprzedaży detalicznej	100,00	76,88	68,00	62,77	62,43	31,30	23,15	23,14	22,59	23,73
8.	3204	Syntetyczne organiczne środki barwiące	100,00	77,26	59,09	47,38	38,22	32,67	22,78	20,23	17,82	17,92
9.	3601	Proch strzelniczy	100,00	0,02	0,02	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
10.	4012	Bieżnikowane lub używane opony pneumatyczne z kauczuku	100,00	76,14	51,58	31,85	29,01	27,88	20,74	17,89	29,40	34,19
11.	4202	Kufry, walizy, pudła na kape-lusze, teczki, aktówki itd.	100,00	88,71	81,37	57,43	43,30	27,23	26,87	24,48	24,70	21,83
12.	4203	Artykuły odzieżowe i dodatki do ubiorów ze skóry i materia-łów skóropodobnych	100,00	99,69	88,65	70,86	61,39	53,47	51,86	43,17	44,09	37,20

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
13.	4415	Skrzynie, pudła, klatki, bełny i podobne opakowania drewniane	100,00	86,32	54,53	43,13	26,81	22,41	16,30	14,37	11,72	11,66
14.	4703	Masa celulozowa drzewna sodowa lub siarczanowa	100,00	86,68	66,79	50,99	41,20	33,44	20,35	16,77	15,54	8,22
15.	6202	Damskie lub dziewczęce płaszcze	100,00	84,31	74,02	59,30	37,31	33,81	33,54	23,83	13,40	8,26
16.	6911	Zastawy stołowe, naczynia kuchenne oraz inne wyroby gospodarstwa domowego z porcelany	100,00	90,02	86,25	35,73	32,69	23,91	16,28	13,78	11,51	7,91
17.	6912	Ceramiczne zastawy stołowe, naczynia kuchenne oraz inne wyroby gospodarstwa domowego inne niż z porcelany	100,00	62,83	44,47	20,78	11,31	6,70	4,44	4,08	4,81	3,81
18.	6913	Statuetki i inne ceramiczne wyroby dekoracyjne	100,00	85,94	77,93	43,55	33,45	27,94	19,21	14,28	14,77	12,10
19.	7222	Inne sztaby i pręty ze stali nierdzewnej; kątowniki, kształtowniki i profile ze stali nierdzewnej	100,00	40,61	33,19	23,23	20,30	11,41	7,56	6,95	4,93	3,07
20.	7407	Sztaby, pręty i kształtowniki z miedzi	100,00	73,57	65,79	33,31	30,19	19,05	14,13	11,18	6,97	3,78
21.	8519	Gramofony bez wzmacniacza i ze wzmacniaczem, odtwarzacze kasetowe	100,00	84,37	67,04	31,23	25,84	12,93	6,12	2,42	6,37	2,76

Źródło: Dane GUS, obliczenia własne.

Tabela 6a

Obniżające się wartości wskaźnika C_i dla Polski i krajów UE w całym analizowanym okresie 1993-2002 – wg 4 cyfrowych CN w %

Lp.	PCN-4	Opis CN-4	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
			C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i
		Ogółem	100,00	105,51	106,15	84,93	76,27	77,38	80,74	92,12	100,87	103,28
1.	0000		100,00	24,92	126,14	490,79	848,29	536,82	9 175,70	144,93	1 954,40	3 072,66
2.	0101	Żywe konie, osły, muły i osłomule	100,00	63,02	40,94	32,92	28,11	17,40	12,98	7,09	12,25	12,91
3.	1516	Tłuszcze i oleje zwierzęce lub roślinne i ich frakcje	100,00	83,02	28,36	21,44	19,38	18,96	13,29	2,93	3,66	2,70
4.	2505	Naturalne piaski wszystkich rodzajów	100,00	31,65	26,62	17,52	9,80	7,79	6,88	5,79	6,51	3,69
5.	3204	Syntetyczne organiczne środki barwiące	100,00	96,74	74,36	60,66	52,53	42,35	30,85	20,96	17,10	15,43
6.	4407	Drewno pilowane wzdużnie, skrawane lub tusczone	100,00	87,40	44,63	35,61	27,57	22,17	21,78	20,37	10,81	9,21
7.	4415	Skrzynie, pudła, klatki, bębny i podobne opakowania drewniane	100,00	84,17	54,82	47,71	29,47	23,31	17,41	15,45	12,55	12,43
8.	7403	Miedź rafinowana i stopy miedzi, nie obrabione	100,00	3,74	2,50	2,17	1,64	1,36	0,61	0,39	1,32	3,47

Źródło: Dane GUS, obliczenia własne.

Tabela 6b

Obniżające się wartości wskaźnika C_i dla Polski i Niemiec w całym analizowanym okresie 1993–2002 – wg 4 cyfrowych CN w %

Lp.	PCN-4	Opis CN-4	1993		1994		1995		1996		1997		1998		1999		2000		2001		2002	
			C_i		C_i		C_i		C_i		C_i		C_i		C_i		C_i		C_i		C_i	
1.	0000	Ogółem	100,00		106,72		116,64		94,40		85,66		84,74		87,92		97,04		105,98		101,65	
			100,00		27,14		179,30		603,19		1 522,73		0,00		0,00		0,00		1 910,47		2 802,76	
2.	7403	Miedź rafinowana i stopy miedzi, nie obrobione	100,00		0,98		0,62		0,50		0,47		0,32		0,15		0,09		0,79		11,50	
3.	7411	Rury i przewody rurowe z miedzi	100,00		70,89		68,26		61,20		36,65		32,56		21,60		15,66		24,15		11,97	
4.	8519	Gramofony bez wzmacniacza i ze wzmacniaczem, odtwarzacze kasetowe	100,00		55,36		33,48		19,62		12,71		7,28		1,76		1,00		2,77		0,61	

Źródło: Dane GUS, obliczenia własne.

A zatem wskaźniki eksportowo-importowe dla Polski i dla krajów UE są zdeterminowane przede wszystkim przez:

- strukturę towarową eksportu;
- stan koniunktury zewnętrznej.

Nie ulega wątpliwości, że zasadniczy wpływ na poziom tych wskaźników ma także wiodąca pozycja w strukturze geograficznej eksportu silnie gospodarczo zintegrowanego partnera, jakim są kraje UE.

Znacznie większa geograficzna dywersyfikacja polskiego eksportu mogłaby zmniejszyć ryzyko związane z wahaniami koniunkturalnymi. Jednakże wnioski z analizy tendencji kształtowania się wskaźników C_i dla Polski i Rosji oraz Ukrainy (zob. tabela 7) tego nie potwierdzają. W wielu grupach asortymentowych bowiem miało miejsce znaczne obniżenie wartości wskaźników, które było spowodowane tzw. kryzysem rosyjskim w 1998 r. Szczególnie można to zauważyć analizując kształtowanie się tych wskaźników: Sekcji V – Produkty mineralne; Sekcji XX – Różne wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budynków, zabawki; Sekcji IX – Drewno i wyroby z drewna; Sekcji XVII – Sprzęt transportowy oraz Sekcji IV – Przetwory spożywcze. Natomiast dla Sekcji XI – Materiały włókiennicze i wyroby; Sekcji XV – Metale nieszlachetne i wyroby oraz Sekcji XVI – Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny, charakterystyczne są falujące relacje eksportowo-importowe (zob. tabela 7).

Niestabilne, malejące i przybierające w kilku sekcjach wartości poniżej 100% wskaźniki C_i wpłynęły na ujemne saldo bilansu handlowego Polski z Rosją. Trudno jest jednoznacznie wskazać na grupy asortymentowe, w których Polska miała przewagi. Można jednak podkreślić, że w takich grupach towarowych jak: produkty pochodzenia roślinnego, tworzywa sztuczne i wyroby, papier, tektura i wyroby, obuwie i nakrycia głowy oraz wyroby z kamienia, ceramiczne i szkło Polska w wymianie z Rosją – w ciągu całej dekady lat 90. – miała przewagę, tzn. wartość eksportu była znacznie wyższa niż importu.

Natomiast w obrotach handlowych z Ukrainą tylko w czterech sekcjach wartości wskaźników osiągały poziom, poniżej 100%, których udział w ogólnych obrotach był nieznaczny. W pozostałych grupach asortymentowych były znacznie wyższe od 100, a w niektórych sekcjach nawet kilkadziesiątkrotnie większe, (np. w sekcji X – ściery drzewny, papier, tektura i wyroby). W wielu sekcjach wskaźniki C_i przybierały wartości falujące i wykazywały tendencję spadkową zwłaszcza po roku 1997. Jednak zaznaczyła się wyraźna tendencja rosnąca w sekcji XI – Materiały włókiennicze i wyroby, w sekcji XVI – Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny oraz w sekcji XVII – Sprzęt transportowy (zob. tabela 7). Utrzymująca się w całym analizowanym okresie tendencja z pewnością wskazuje na przewagi komparatywne Polski w tych sektorach, a także na poziom zaawansowania technologicznego oraz zróżnicowany poziom rozwoju gospodarczego Polski i Ukrainy.

Tabela 7

Kształtowanie się zmian udziałów Polski na rynkach Rosji i Ukrainy w wybranych latach – wg sekcji CN w %
(tabelę podzielono na dwie części, część I – dane dla Rosji)

Sekcja	Opis sekcji	1993	1995	1998	2000	2001	2002
		C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i
00	Ogółem	100,00	128,24	132,80	36,81	47,22	59,74
		100,00	639,95	0,00	0,00	159,87	109,85
I	Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	100,00	227,82	215,93	108,49	128,75	209,64
II	Produkty pochodzenia roślinnego	100,00	14,27	29,74	163,51	87,31	89,17
III	Tłuszcze i oleje	100,00	6,65	522,39	0,00	1701,35	221,58
IV	Przetwory spożywcze	100,00	227,20	291,17	107,89	68,29	107,09
V	Produkty mineralne	100,00	1004,55	95,77	21,07	25,67	36,33
VI	Produkty przemysłu chemicznego	100,00	76,66	159,82	61,30	52,69	59,56
VII	Tworzywa sztuczne i wyroby	100,00	204,14	302,97	210,11	333,87	487,50
VIII	Skóry i wyroby	100,00	16,29	24,85	47,49	24,45	60,56
IX	Drewno i wyroby z drewna	100,00	1639,78	648,90	343,13	418,10	733,48
X	Ścier drzewny, papier, tektura i wyroby	100,00	202,36	1238,28	656,90	2156,23	3638,83
XI	Materiały włókiennicze i wyroby	100,00	65,56	160,33	176,97	256,43	421,91
XII	Obuwie, nakrycia głowy	100,00	336,18	152,72	354,37	732,78	1133,91
XIII	Wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło	100,00	232,10	440,74	382,49	307,79	960,79
XIV	Perły, kamienie szlachetne, metale szlachetne i wyroby	100,00	314,58	1113,13	180,29	638,23	2020,87
XV	Metale nieszlachetne i wyroby	100,00	154,95	229,13	128,29	205,58	224,68
XVI	Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny	100,00	82,58	112,66	107,68	87,29	123,89
XVII	Sprzęt transportowy	100,00	90,88	93,56	36,77	46,04	89,89
XVIII	Przyrządy i aparaty optyczne, fotograficzne, pomiarowo-kontrolne	100,00	93,83	166,10	162,74	128,52	145,73
XIX	Broń i amunicja	100,00	9,25	0,96	3,03	6,58	0,81
XX	Różne wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budynków, zabawki	100,00	1 311,12	1 069,72	371,12	156,19	110,46
XXI	Dziela sztuki, przedmioty kolekcjonerskie, antyki	100,00	0,00	62,30	6,38	5,42	16,12

Źródło: Dane GUS, obliczenia własne.

Tabela 7

Kształtowanie się zmian udziałów Polski na rynkach Rosji i Ukrainy w wybranych latach – wg sekcji CN w %
(tabelę podzielono na dwie części, część II – dane dla Ukrainy)

Sekcja	Opis sekcji	1993	1995	1998	2000	2001	2002
		C_i	C_i	C_i	C_i	C_i	C_i
00	Ogółem	100,00	273,65	308,61	179,91	239,11	257,32
		100,00	33,06	0,00	0,00	71,50	0,00
I	Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	100,00	628,03	845,84	252,63	213,89	234,33
II	Produkty pochodzenia roślinnego	100,00	176,22	423,94	717,07	515,93	378,97
III	Tłuszcze i oleje	100,00	2197,68	2647,37	496,02	472,88	396,57
IV	Przetwory spożywcze	100,00	990,69	4627,71	450,96	166,18	168,78
V	Produkty mineralne	100,00	343,16	103,15	35,66	46,85	27,02
VI	Produkty przemysłu chemicznego	100,00	90,91	168,14	70,22	57,97	71,65
VII	Tworzywa sztuczne i wyroby	100,00	74,23	328,79	751,48	535,79	416,61
VIII	Skóry i wyroby	100,00	29,47	237,06	210,15	171,27	134,10
IX	Drewno i wyroby z drewna	100,00	186,36	267,11	102,95	116,46	119,22
X	Ścier drzewny, papier, tektura i wyroby	100,00	6000,71	15840,84	10159,50	11989,83	24295,35
XI	Materiały włókiennicze i wyroby	100,00	189,75	584,63	1149,67	1224,60	1343,71
XII	Obuwie, nakrycia głowy	100,00	1242,79	844,72	453,12	158,51	428,83
XIII	Wyroby z kamienia, ceramiczne, szkło	100,00	504,72	2894,74	1192,73	1154,52	2277,91
XIV	Perły, kamienie szlachetne, metale szlachetne i wyroby	100,00	239,08	106,09	35,94	145,22	444,87
XV	Metale nieszlachetne i wyroby	100,00	439,56	385,50	228,16	339,52	413,47
XVI	Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny	100,00	181,77	368,31	323,15	492,87	424,57
XVII	Sprzęt transportowy	100,00	126,76	659,01	1523,89	1071,55	3592,58
XVIII	Przyrządy i aparaty optyczne, fotograficzne, pomiarowo-kontrolne	100,00	1315,93	782,20	365,89	684,59	604,91
XIX	Broń i amunicja	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
XX	Różne wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budynków, zabawki	100,00	725,65	999,16	615,61	402,39	527,35
XXI	Dziela sztuki, przedmioty kolekcjonerskie, antyki	100,00	90694,07	81122,00	515397,33	2803002,88	722048,73

Źródło: Dane GUS, obliczenia własne.

Reasumując dotychczasowe rozważania należy pamiętać o tym, że wartość informacyjna tych wskaźników jest ograniczona, bowiem dotyczą one eksportu i importu analizowanych krajów (Polski–krajów UE, Polski–Niemiec, Polski–Rosji i Polski–Ukrainy). Stanowią one miary „wewnętrznych” przewag konkurencyjnych rozpatrywanych z punktu widzenia wzajemnych obrotów. Niemniej jednak pozwalają one na określenie udziału tych krajów w międzynarodowym podziale pracy, poziomu rozwoju gospodarczego i stanu zaawansowania technologicznego, a prowadzona analiza obejmująca dłuższy okres (ponad 5-letni) umożliwia ustalenie kierunku i tempa przeobrażeń strukturalnych w gospodarkach krajów – partnerów handlowych. Sformułowanie wniosków i dezyderatów w tym zakresie wymaga jednak dalszych pogłębionych studiów i analiz przy zastosowaniu innych miar i kryteriów, które zwiększą prawdopodobieństwo, dokładność i adekwatność wyników badań stanowiących podstawy konstruowania strategii i polityki gospodarczej.

LITERATURA

- Borowski J., *Znaczenie polityki kształtowania plac dla konkurencyjności krajów Europejskiej Unii Walutowej*, „*Ekonomista*” 1999, nr 6. Johns R.A., *International Trade Theories and the Evolving International Economy*, London 1985.
- Boyland O., Martins J.O., *Market structure and trade integration of Eastern European countries in the UE*, referat na konferencję „Monitoring Economic Performance on the Road to EU Accession”, College of Europe, Natolin, 3 April 1998.
- Bruelhart M., *Trading places: industrial specialization in the European Union*, „*Journal of Common Market Studies*” 1998, vol. 36, nr 3.
- Community Framework for State Aid to the Motor Vehicle Industry*, Official Journal C nr 279, 15.09.1997.
- European Commission, European Competitiveness Report*, Luxembourg 2000.
- European Commission/Eurostat. *Panorama of UE Industry*, 2001.
- Eurostat, *Monthly Panorama of European Industry, special edition, Competitiveness*, Luxembourg 1997.
- OECD TEP, *The Technology/Economy programme. The Key Relationships*, Paris 1992.
- The Competitiveness of European Industry*, Report 1999, Luxembourg.
- The Global Challenge of International Trade: A Market Access Strategy for the European Union*, COM/96/53 final.

Export-Import Relations as a Result of Diversified Economic Level of Countries – Poland's Trade Partners

Summary

Commonly used measures of competitive position concerning turnover generally taken as well as cross-section of commodity groups or even individual goods, are export-import indicators (relations). However, informative value of these gauges is limited because they are concerned with export and import of analysed countries – Poland's trade partners. They constitute the measures of „internal” competitive advantages considered from the point of view of mutual turnovers. Notwithstanding, they allow to specify the participation of these countries in international labour division, the level of economic development and the state of advances in technology, and the analysis including periods of at least 5 years enables to determine direction and rate of structural changes in the economies of countries – trade partners.